

Δικαιώματα-κλειδιά των ατόμων με αναπηρία: μια εισαγωγή

Το άρθρο 21 του κεφαλαίου περί ισότητας του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας, το δε άρθρο 26 του ίδιου κεφαλαίου αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα της ένταξης των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Πλαίσιο πολιτικής

Περίπου 80 εκατομύρια άνθρωποι που ζουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) πάσχουν από κάποια αναπηρία. Πολλοί από αυτούς αντιμετωπίζουν εμπόδια στην καθημερινή τους ζωή.

Επίσης, η ΕΕ κύρωσε για πρώτη φορά σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του ανθρώπου και, συγκεκριμένα, τη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ υπέγραψαν τη σύμβαση και μέχρι τον Ιούλιο του 2011, δύο τρίτα την είχαν επίσης κυρώσει.

Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) στηρίζει τις προσπάθειες της ΕΕ για την προαγωγή της ισότητας και την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Εξετάζει νόμους και πολιτικές, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο βιώνουν την καθημερινότητα τα άτομα αυτά. Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών δημοσιεύονται σε εκθέσεις, οι οποίες εξετάζουν τη συμμόρφωση των κρατών μελών της ΕΕ με τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών και τη νομοθεσία της ΕΕ.

Άτομα με αναπηρία: μέριμνα εκ των προτέρων

Η σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία υπογραμμίζει τη σπουδαιότητα της *ένταξης*: αυτό σημαίνει ότι οι κυβερνήσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις πολιτικές, τα προγράμματα και τις δράσεις τους. Για παράδειγμα, η σύμβαση προβλέπει ότι, κατά την κατάρτιση μιας νέας πολιτικής για την παιδεία, οι φορείς χάραξης πολιτικής πρέπει να εξετάζουν τις πιθανές επιπτώσεις της στους νέους με αναπηρία και να διασφαλίζουν ότι λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες τους. Φυσικά, οι φορείς χάραξης πολιτικής δεν πρέπει να εφαρμόζουν αυτό το σκεπτικό μόνο σε νέους νόμους, αλλά πρέπει και να μεριμνούν για την άρση των αποκλεισμών στην υφιστάμενη νομοθεσία, ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Ποια είναι αυτά τα δικαιώματα;

Η σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία αναφέρει τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνουν οι κυβερνήσεις για την προστασία και την προαγωγή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Δεν δημιουργεί ειδικά δικαιώματα, αλλά επιχειρεί να διασφαλίσει ότι τα άτομα με αναπηρία απολαμβάνουν πλήρως και ισότιμα τα ίδια ανθρώπινα δικαιώματα με όλους. Στη συνέχεια παρουσιάζονται κάποια από τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται με τη σύμβαση.

Κατάργηση των διακρίσεων

Σύμφωνα με τη σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, οι κυβερνήσεις πρέπει να θεσπίζουν νόμους που προάγουν την ισότητα και καταργούν κάθε μορφή άμεσης ή έμμεσης διάκρισης σε βάρος των ατόμων με αναπηρίες. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να προβαίνει σε διακρίσεις: ούτε το κράτος, ούτε οι επιχειρήσεις, ούτε οι πολίτες.

Η διάκριση δεν είναι πάντα άμεση, όπως η αποκάλυπτη άρνηση πρόσληψης ενός ατόμου λόγω της αναπηρίας του. Μπορεί να είναι έμμεση, όπως η έλλειψη πρόσβασης για αναπηρικά αμαξίδια σε κτίρια ή η λήψη αποφάσεων για λογαριασμό ενός ατόμου με αναπηρία χωρίς να ζητηθεί η γνώμη του. Για την αποφυγή των έμμεσων διακρίσεων, η νομοθεσία πρέπει να διασφαλίζει την ύπαρξη «εύλογης μέριμνας» για τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία. Για παράδειγμα, ένας εργοδότης οφείλει να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των εργαζομένων με προβλήματα όρασης παρέχοντάς τους ένα πληκτρολόγιο Braille ή μια ειδικά προσαρμοσμένη οθόνη υπολογιστή που θα διευκολύνει την εργασία τους.

Είναι σημαντικό να εφαρμόζεται σωστά η νομοθεσία κατά των διακρίσεων και να διευκολύνεται η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και των οργανώσεων που τους εκπροσωπούν σε έννομη προστασία.

Νομοθετική κατοχύρωση ίσων δικαιωμάτων

Η σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία υπογραμμίζει την ανάγκη αναγνώρισης ίσων νομικών δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία όπως και για τους άλλους πολίτες.

Στο παρελθόν, οι αποφάσεις που αφορούσαν ένα άτομο με αναπηρία συχνά λαμβάνονταν από έναν *κηδεμόνα*. Η σύμβαση αλλάζει αυτήν την κατάσταση, καθώς παρέχει στα άτομα με αναπηρία τη δυνατότητα να αποφασίζουν τα ίδια για τον εαυτό τους και να αναλάβουν τον έλεγχο της ζωής τους. Για παράδειγμα, τα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας, και όχι οι νόμιμοι κηδεμόνες τους, θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να διαχειρίζονται τις οικονομικές υποθέσεις τους, να συνάπτουν νομικές συμβάσεις ή, εάν το επιθυμούν, να λάβουν στήριξη για τη λήψη των αποφάσεών τους. Σε πολλές χώρες, αυτό θα επιφέρει αλλαγές στην υφιστάμενη νομοθεσία.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη αποτελεί πρόκληση για πολλούς ανθρώπους, πόσω μάλλον για τα άτομα με αναπηρία. Τα εν λόγω άτομα μπορεί να αντιμετωπίσουν δυσκολίες όσον αφορά την πρόσβασή τους σε διάφορα μέρη, την επικοινωνία ή τη στάση των άλλων απέναντί τους, καθώς ορισμένοι αρνούνται να δεχτούν ότι τα άτομα με αναπηρία μπορεί να είναι αξιόπιστοι μάρτυρες ή ότι οι απόψεις τους πρέπει να λαμβάνονται υπόψη.

Η σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία απαιτεί από τις κυβερνήσεις να διασφαλίζουν την παροχή αποτελεσματικής πρόσβασης στο δικαστικό σύστημα για τα άτομα με αναπηρία, καταργώντας όλα τα εμπόδια που ενδέχεται να αποτρέπουν τη συμμετοχή τους σε νομικές διαδικασίες ως ενάγοντες, εναγόμενοι, μάρτυρες ή ένοχοι.

Διασφαλίζοντας ανθρώπινες συνθήκες διαβίωσης στα ιδρύματα

Τα άτομα με αναπηρία είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στις παραβιάσεις των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά την παραμονή τους σε ιδρύματα μακροχρόνιας περίθαλψης.

Η σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία υποχρεώνει τις κυβερνήσεις να εξασφαλίζουν τρόπους αποτελεσματικής προστασίας των ατόμων με αναπηρία από πράξεις εκμετάλλευσης, κακοποίησης, υποτιμητικής μεταχείρισης, βίας ή βασανισμού. Ενδεικτικά αναφέρεται η απαγόρευση διενέργειας οποιουδήποτε ιατρικού ή επιστημονικού πειράματος χωρίς την ελεύθερη και συνειδητή συγκατάθεση του ατόμου, ιδίως όταν πρόκειται για την υποβολή του σε ιατρικές διαδικασίες για την αντιμετώπιση μιας διαταραχής ή την υποβολή του σε άμβλωση ή στειρώση, χωρίς τη θέλησή του. Η σύμβαση καλεί τις κυβερνήσεις να θέσουν τέλος στην κακοποίηση των ατόμων

με αναπηρία που οφείλεται σε αμέλεια, εγκατάλειψη, περιορισμό, αποκλεισμό από το κοινωνικό σύνολο ή τη χρήση ναρκωτικών ουσιών για τον έλεγχο της συμπεριφοράς τους.

Ζώντας ανεξάρτητα

Όλοι εκτιμούμε την ανεξαρτησία μας, την οποία πολλές φορές θεωρούμε δεδομένη. Για τα άτομα με αναπηρία, αυτό συχνά αποτελεί πολυτέλεια.

Στόχος της σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία είναι η αποτροπή της εξαναγκασμένης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία υπό ειδικές συνθήκες λόγω ακριβώς της αναπηρίας τους. Ως εκ τούτου, η σύμβαση ενισχύει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να ζουν ανεξάρτητα και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις πτυχές της ζωής. Αυτό συνεπάγεται ότι τα άτομα με αναπηρία θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να έχουν το δικό τους σπίτι, όπως όλοι, καθώς και ίση πρόσβαση στις μεταφορές, στην ενημέρωση και στην επικοινωνία, καθώς και σε όλες τις δημόσιες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες.

Συμμετοχή στην πολιτική ζωή

Η συμμετοχή στην πολιτική ζωή αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα κάθε πολίτη της ΕΕ και θεμέλιο της δημοκρατίας.

Η σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία διασφαλίζει ότι τα εν λόγω άτομα απολαμβάνουν το δικαίωμα της συμμετοχής στην πολιτική ζωή. Συνεπώς, δεν αρκεί μόνο να επιτρέπεται, αλλά θα πρέπει και να ενθαρρύνεται εμπράκτως η συμμετοχή τους στις διαδικασίες ψηφοφορίας και στην πολιτική ζωή, καθώς και η διεκδίκηση αιρετών αξιωμάτων σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, για παράδειγμα, μέσω της διασφάλισης της προσπελασιμότητας των διαδικασιών, εγκαταστάσεων και υλικών ψηφοφορίας για τα άτομα με αναπηρία.

Περισσότερες πληροφορίες::

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία: www.un.org/disabilities/

Το έργο του FRA στον τομέα της αναπηρίας: fra.europa.eu/fraWebsite/disability/disability_en.htm.

Ηλ. ταχυδρομείο: disability@fra.europa.eu